

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Ingrid Šoltysová

Mravné hodnoty a mravné normy na hodinách etickej výchovy

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Ingrid Šoltysová

Kontakt na autora: Stredná odborná škola podnikania, Masarykova 24, 081 79 Prešov
chrustikjb@gmail.com

Názov OPS/OSO: Mravné hodnoty a mravné normy na hodinách etickej výchovy

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2014
X. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Mgr. Mária Tutokyová

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Hodnota, mravnosť, norma, etická výchova, svedomie, rozhodnutie, zodpovednosť, prosociálnosť, úsudok.

Anotácia

OPS som zamerala na problematiku mravných hodnôt a mravných noriem na hodinách etickej výchovy pre SŠ. Opisujem prístup ku jasneniu hodnôt na hodinách etickej výchovy, ako aj charakteristické črty mravnej hodnoty a mravnej normy. V práci ponúkam ukážky troch vyučovacích hodín s využitím rôznych metód, s popisom cieľov a použitých učebných pomôcok. Vyhodnocujem ich využitie vo výučbe na hodinách etickej výchovy a ponúkam odporúčania pre pedagogickú prax.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Etická výchova pre primárne vzdelávanie	25/2010 – KV
Osobnostný a sociálny rozvoj ako prierezová téma v edukačnom procese	152/2010 – KV
Výchova k prosociálnemu správaniu vo výchove mimo vyučovania žiakov primárneho vzdelávania	453/2011 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ETICKEJ VÝCHOVY	7
1.1 Mravné hodnoty a mravné normy	7
1.2 Prístup etickej výchovy k ujasneniu hodnôt	8
1.3 Charakteristické črty mravnej hodnoty a mravnej normy	9
2 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI	11
2.1 Špecifikácia cieľovej skupiny	11
2.2 Cieľ práce	11
2.3 Kognitívny prístup k výchove	11
3 VYUČOVACIE HODINY A AKTIVITY NA HODINÁCH ETICKEJ VÝCHOVY	13
3.1 Vyučovacia hodina 1	13
3.2 Vyučovacia hodina 2	15
3.3 Vyučovacia hodina 3	18
ZÁVER	22
ZOZNAM PRÍLOH	24

ÚVOD

Myšlienka, že mravné hodnoty a mravné normy sú výtvorom jedinca, má svoje počiatky v teóriách niekoľkých existencialistických filozofov ako napr. Nietzsche, Heidegger, Sartre. V šesťdesiatych, sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch tieto ideologické prúdy prevládli vo výchovnom systéme a stali sa prevažujúcim modelom.

Francúzsky autor André Frossard povedal: „Prvým presvedčením modernej doby je, že nejestvujú hodnoty, vôbec žiadne hodnoty, iba možnosti a názory“. To znamená, že sme stratili zmysel pre objektívne hodnoty a vidíme iba tie, ktoré si každý jeden človek stvorí pre seba samého. Ako zorganizovať svoj život okolo hodnôt hodných dôstojnosti ľudských bytostí? Ako máme dosiahnuť vyváženú stupnicu hodnôt? Mravné hodnoty a mravné normy človeka, nech sú akékoľvek, hrajú kľúčovú úlohu pri jeho voľbach a rozhodnutiach.

Základné rozhodnutie alebo voľba je zvrchovaný akt slobody, ktorým ľudská osoba sama určuje svoju identitu a dáva zmysel svojej existencii. Rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje celý život a všetky konkrétne rozhodnutia. Keďže človek môže dosiahnuť svoju plnú identitu iba v láskyplnej interakcii s druhými, autentické a eticky pozitívne základné rozhodnutie znamená rozhodnutie pre otvorenosť k druhým, k svetu...

Mladý človek sa môže rozhodnúť pre prosociálne mravné hodnoty a mravné normy, ale žije uprostred sveta poznačeného egoizmom a zvrátenosťami. V základnom rozhodnutí dal svojmu životu smer a v zápätí však musí zápasiť s prekážkami a lákadlami, ktoré majú tendenciu jeho smerovanie ovplyvniť.

Uvedomujem si, že je potrebné, aby sa na školách žiaci učili rozpoznávať skutočné mravné hodnoty a mravné normy a začali ich uplatňovať vo svojom živote, boli povzbudzovaní, aby si ujasňovali svoje osobné hodnoty, bez toho, že by tieto osobné hodnoty mali mať nevyhnutne vzťah k objektívnej pravde.

Jadro práce tvoria 3 kapitoly. Cieľom práce je priblížiť prístup k ujasneniu hodnôt a charakteristické črty mravnej hodnoty a mravnej normy na hodinách etickej výchovy na SŠ a poskytnúť učiteľom etickej výchovy metodický materiál 3 vyučovacích hodín s jednotlivými aktivitami v rámci daného obsahu učiva. V prvej kapitole sa zaoberám problematikou mravných hodnôt a mravnej normy, ako aj prístup etickej výchovy k ujasneniu hodnôt. Ide o hlbšie priblíženie danej témy. Druhá kapitola charakterizuje opis osvedčenej pedagogickej skúsenosti so zameraním na špecifikáciu cieľovej skupiny, cieľ práce a celkový prístup k výchove. V tejto kapitole kladiem dôraz na kognitívne metódy ako sú: hodnotová reflexia, meditácia a rozvíjanie morálneho úsudku. Tieto metódy sú najviac používané v rámci 3 ponúkaných vyučovacích hodín. Tretia kapitola je venovaná 3 vyučovacím hodinám etickej výchovy s dôrazom na mravné hodnoty a mravné normy s cieľom priblížiť problematiku mravných hodnôt a mravných noriem. Pri každej vyučovacej hodine je komentár k riešeniu, skúsenosti ako aj odporúčania pre prax.

Vyučovacie hodiny a jednotlivé aktivity slúžia ako námety pre učiteľov ako aj pre vychovávateľov. Prácu dopĺňajú prílohy, ktoré boli súčasťou prezentácie učiva a vďaka nim je možné lepšie si predstaviť priebeh hodín.

1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ETICKEJ VÝCHOVY

Základnou otázkou etiky v našom chápaní je: ako dať svojmu životu zmysel, pre ktorý stojí za to žiť. To značí, že v prvom rade nám ide o splnenie úlohy alebo poslania človeka ako slobodnej a biologicko-duchovnej existencie, o zmysluplné naplnenie života, čo znamená najmä splnenie úloh, s ktorými je človek konfrontovaný v jednotlivých etapách života. Dieťa v priebehu socializácie spolu s jazykom a formami správania preberá aj hodnoty a ciele dospelých. Je to dospievanie, keď mladý človek je intelektuálne a emocionálne zrelý na to, aby si vedome položil otázku zmyslu a hodnôt resp. aby prevzaté hodnoty a životné smerovanie podrobil kritickej analýze. Tu je príležitosť vedome a slobodne urobiť alebo revidovať základné rozhodnutie, ktoré určuje smer celého ďalšieho života, možno aj veľmi rozdielny od názorov a postojov rodiny alebo okolia (Lencz,1995,s.9).

V minulosti bola výchova a socializácia detí úlohou rodiny. Napriek tomu, že vychovať deti v súlade s vlastnými hodnotovými kritériami a presvedčením patrí medzi základné práva rodičov, veľkú časť súčasných rodín splňa túto úlohu iba čiastočne. Preto vznikli nové nároky v oblasti formovania osobnosti v škole. Ľudská osobnosť sa síce rozvíja v interakcii so spoločenským a prírodným prostredím, avšak smeruje k autonómii, k rozhodovaniu podľa slobodne zvolených a interiorizovaných zásad. Každá výchova smeruje k sebvýchove. Ak chce dosiahnuť trvalé účinky, musí rešpektovať slobodu a jedinečnosť ľudskej osobnosti (Lencz, 1993, s.5).

Oblasť etiky je nevyhnutná pre výchovu hodnotám v škole, má v edukácii významné miesto a nemala by byť ponechaná na náhodu či náladu jej zamestnancov (Podmanický, 2012, s. 18).

1.1 Mravné hodnoty a mravné normy

Mravnosť je oblasť zvnútornených mravných činov, obyčajov a vzťahov. Niektorí etici zastávajú názor, že morálka sa zameriava na to, čo má byť, a mravnosť je zasa to skutočné, už nejestvujúce.

Mravná osobnosť v sebe harmonicky spája duchovné bohatstvo, morálnu čistotu s intelektuálnymi, charakterovými, emocionálnymi a vôľovými kvalitami, a tak smeruje k všestrannému telesnému a duševnému rozvoju. Človek sa stáva mravnou osobnosťou vtedy, keď dobrovoľne podriaďuje svoje činy morálnym požiadavkám. Hodnotí a uvedomuje si ich obsah a význam, je schopný vytyčovať si mravné ciele, hodnotiť svoje činy aj konanie okolia a vychovávať sám seba. Mravná osobnosť je jednou z najdôležitejších kategórií etiky (Rozinajová, 1992, s.23).

Etická výchova rozvíja základné hodnoty ako sú spolupráca a prosociálnosť. Prosociálnosť ako ochota urobiť pre druhých niečo bez očakávania protihodnoty alebo odmeny je základnou podmienkou spolupráce, harmonických ľudských vzťahov, kľúčovou otázkou hodnotovej orientácie. Je to vlastne iba iné vyjadrenie tzv. zlatého pravidla mravnosti: „Rob druhým to, čo chceš, aby tebe robili... Nerob druhým, čo nechceš, aby druhí robili tebe“. Mravné normy sú vlastne aplikáciou zlatého pravidla mravnosti a preto prosociálnosť možno považovať za základ mravnosti. Rozvíjanie

eticky mravných hodnôt a mravných noriem je prvoradým cieľom etickej výchovy (Lencz, 1993, s.6).

Mravné správanie a konanie je súhrn činov človeka, ktoré majú význam a odhaľujú morálny charakter osobnosti. Správanie a konanie človeka je konkrétnym a najspoláhlivejším ukazovateľom jeho mravného profilu, mravných motívov a kvalít (Rozinajová, 1992, s.24).

1.2 Prístup etickej výchovy k ujasneniu hodnôt

Súčasná pedagogika považuje výchovu, presnejšie osvojenie postojov a správanie pod vplyvom výchovy za osobitný druh učenia. Ani rozsiahle znalosti z teórie a dokonalé zvládnutie výchovných metód neoslobodí učiteľa etickej výchovy od stáleho posudzovania konkrétnych okolností a podmienok, v ktorých vyučuje. Neexistuje teória alebo algoritmus, ktoré by poskytli jednoznačnú odpoveď na otázku, ako má učiteľ postupovať v konkrétnej situácii s konkrétnymi študentmi.

Správna výchova má emocionálnu zložku, ktorú najlepšie vystihuje humanistický prístup. Má aj svoju kognitívnu zložku, ktorá môže čerpať užitočné podnety napr: z Kohlbergových metód rozvíjanie morálneho úsudku alebo z teórie a praxe riešenia problémov. Ďalej musí vyústiť do činov, musí ovplyvniť správanie, k tomuto učiteľ nájde užitočné podnety v behavioristických teóriách učenia (Lencz, 1993, s.12).

U väčších žiakov je potrebné utvrdovať v ich cieľoch, názoroch a hodnotách, ktoré si sami zvolili. Nijako však nezaručuje, že ich voľba bola správna pri metóde ujasňovania postojov. Z výchovného hľadiska je vážnym nedostatkom techniky, že nemôže ovplyvniť postoje a hodnotový systém.

Technika ujasnenia hodnôt tu odporúča, aby učiteľ potvrdil všetky prednesené názory, filozofiu osamelého vlka rovnako ako pozitívne skúsenosti so spoluprácou. Zdravá pedagogika by v tomto prípade použila techniku posilňovania a vyhasnutia: učiteľ by mal posilniť, vyzdvihnúť hodnotu spolupráce a neposilniť postoj „sám proti všetkým“ (Lencz, 1993, s.20). Z uvedeného vyplývajú nasledujúce konkrétne odporúčania pre školskú výchovu:

- Do rozhodovania o školských problémoch zapojte aj žiakov.
- Vytvorte srdečnú, pozitívnu atmosféru vzájomnej akceptácie.
- Nepokúšajte sa hrať úlohu kamaráta alebo priateľa, ale byť len facilitátorom.
- Príležitostne, ak je to vhodné, je dobré ukázať žiakom, že ste „skutočný človek“, a to tým, že vyjadrite svoje city.
- Často vyjadrujte pozitívne city voči žiakom.
- Za vhodných podmienok požiadajte žiakov, aby sa zúčastnili hrania roly alebo didaktických hier.
- Urobte všetko, aby ste žiakom umožnili učiť sa z vlastných skúseností, ktoré povedú k osvojeniu postojov a správania, ktoré chcete podporovať.
- Využívajte príležitosti k výchovným zásahom v rámci ostatných predmetov.
- Buďte aj vy sami dobrým príkladom (Lee, 1980, s.7)

1.3 Charakteristické črty mravnej hodnoty a mravnej normy

Mravná hodnota a norma ako aj morálne svedomie je autentickou skúsenosťou každého človeka, kedy a ako vzniká nemožno určiť, ale možno ho opísať v tomto zmysle:

A/ Ako každá hodnota aj morálna hodnota má objektívny a subjektívny aspekt. Týka sa objektu v zmysle ľudského činu pre toho druhého, na ktorého sa moja činnosť vzťahuje, ale táto hodnota zasahuje aj subjekt konajúceho ako prostriedok činnosti. Presnejšie, je to práve činnosť konajúceho subjektu, čo sprítomňuje morálnu hodnotu. Tým, že konáme zlo alebo dobro, stávame sa morálne zlými alebo dobrými ľuďmi. Náš morálny rast sa pohybuje na rovine, ktorá sa vzťahuje k nášmu užívaniu slobody.

B/ Morálna sloboda sa pozitívne hodnotí, cení, obdivuje a túži sa po nej samej a pre ňu samú. Nie je v činnosti osoby, ktorá koná niečo morálne dobré, aby dosiahla niečo iné. Je to to, čo obdivujeme a ceníme si na osobe, je dobrá, spravodlivá, šľachetná a nezávisle od každého iného zainteresovaného úsudku.

C/ Ako chcená a cenená morálna hodnota sama o sebe zdá sa, že sa neodlišuje od všeobecných duchovných hodnôt. Tu však treba poukázať na rozdiel vo vzťahu morálnej hodnoty práve k týmto hodnotám. Nikdy nemožno podriaďovať morálnu hodnotu inej. Odtiaľ vyplýva aj nutnosť porovnávať všetky hodnoty s morálnou hodnotou. Ak napríklad má niekto žiť len preto, aby žil morálne, nie je dovolené napríklad zachrániť život za cenu, že sa bude konať nemorálne. Môžu sa však vyskytnúť situácie, keď si morálny ideál vyžaduje obetovať túto podmienku morálnej činnosti

D/ Morálna hodnota teda dáva životu zmysel a poukazuje na spôsob, ako vlastne žiť – od morálnej hodnoty je odvodená vlastná hodnota života – slobody ako slobodná vôľa. Život sa žije naplno, ak sa riadi slobodnou vôľou. Morálna hodnota je mernou hodnotou osoby, lebo určuje jej kvalitu, rast či úpadok, a to aj v zmysle duchovných hodnôt, ktoré zoraďuje do hodnoty služby k blížnemu.

E/ Morálna hodnota je absolútne jedinečnou pre jednotlivú osobu preto, lebo nikto ju nemôže získavať pre iného, iba pre seba. To, čo je pre mňa morálne a dobré, je také aj pre iného v rovnakých podmienkach. To poukazuje na istú univerzálnosť morálnej hodnoty a normy. Ak ja za istých podmienok považujem nejaký skutok za správny a dobrý, uvedomujem si zároveň, že aj iní, a to aj tí, ktorí nepoznajú podmienky, za ktorých som čin vykonal a hodnotia ho inak, ak by poznali konkrétne podmienky, mali by ho hodnotiť zhodne so mnou. Morálna hodnota a norma sa práve pre svoju univerzálnosť stávajú povinnosťou, záväznou poznanou hodnotou, to vytvára ich charakteristiku - morálnu povinnosť (Lencz, 1995, s.50).

2 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

V hlavnej časti práce som predstavila 3 vyučovacie hodiny, ktoré boli odučené v rámci vyučovania povinného voliteľného predmetu etická výchova na Strednej odbornej škole v triede prvého ročníka vo viacerých študijných odboroch. V súlade so štátnym vzdelávacím programom a školským vzdelávacím programom sa v týchto študijných odboroch týždenne vyučuje 1 hodina etickej výchovy v prvom aj v druhom ročníku.

2.1 Špecifikácia cieľovej skupiny

- **Kategória:** učiteľ
- **Podkategória pedagogických zamestnancov podľa § 13 zákona č.317/2009 Z.z o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov:** učiteľ pre úplné stredné všeobecné vzdelávanie a učiteľ pre úplné stredné odborné vzdelávanie
- **Žiak:** strednej odbornej školy
- **Vzdelávacia oblasť:** Človek, hodnoty a spoločnosť
- **Škola, ročník:** Stredná odborná škola, 1.ročník
- **Vyučovací predmet:** Etická výchova
- **Tematický okruh:** Filozofické zovšeobecnenie dosiaľ osvojených etických zásad
- **Tematický celok, učivo:** Mravné hodnoty a mravné normy

2.2 Cieľ práce

Cieľom etickej výchovy je pozitívne ovplyvniť hodnotovú orientáciu, postoje a správanie. Cieľom mojej práce je poskytnúť učiteľom etickej výchovy metodický materiál 3 vyučovacích hodín s jednotlivými aktivitami v rámci daného obsahu učiva. Tieto aktivity pomáhajú žiakom hlbšie priblížiť problematiku mravných hodnôt a mravných noriem. Zároveň majú slúžiť na správnu interiorizáciu a aplikáciu mravných zásad v živote mladého človeka a rozvíjať mravný úsudok v rámci slobody a svedomia.

2.3 Kognitívny prístup k výchove

Etická výchova je doménou pedagóga, ktorý, samozrejme, musí mať osobnostné predpoklady a abrobáciu (uverejnené v knihe R. Olivara 1992). Zo strany učiteľa podmieňuje 5 faktorov na osvojenie učiva:

- akceptácia dieťaťa a vyjadrenie pozitívneho vzťahu k nemu,
- atribúcia prosociálnosti,
- indukčívna disciplína,
- povzbudzovanie (verbálne),
- stimulácia pomocou odmiern a trestov.

Uvedomujem si dôležitosť správneho výberu jednotlivých aktivít. V rámci ponúkaných 3 vyučovacích hodín, pre danú oblasť, boli zvolené kognitívne metódy, ktoré pre etickú výchovu majú osobnostný význam.

Srdcom výchovy je správna hodnotová orientácia. Súčasná pedagogika považuje výchovu, presnejšie osvojenie postojov a správania pod vplyvom výchovy za osobitný druh učenia. Zvlášť cieľom etickej výchovy je pozitívne ovplyvniť hodnotovú orientáciu, postoje a správanie cez tieto kognitívne metódy: hodnotová reflexia, meditácia a rozvíjanie morálneho úsudku.

A/ Hodnotová reflexia: Zážitkové formy učenia napomáhajú vytvoreniu morálnych postojov a osobného, autonómneho morálneho presvedčenia len vtedy, ak sú spojené s reflexiou, ktorá umožní pochopenie v ňom obsiahnutej hodnoty a ktorá vedie k zovšeobecneniu, k vytvoreniu mravnej zásady. Cieľom reflexie je:

- aby z neuvedomelých prejavov prosociálnosti vzniklo vedomé pochopenie a osvojenie obsiahnutej hodnoty,
- aby pochopené hodnoty postupne vytvorili nový hodnotový systém a s ním súvisiace normy správania.

Takéto vyučovanie si stavia cieľ, aby neostalo pri teoretizovaní, aby kognitívne úsilie bolo spojené so zážitkovou zložkou a vyústilo do konkrétnych činov.

Praktické odporúčania týkajúce sa vyučovania etiky:

Vyučovanie etiky má byť reflexiou, ktorá zovšobecňuje zážitky.

B/ Rozvíjanie morálneho úsudku: J. Piaget a L. Kohlberg vidia v riešení problémových situácií základnú metódu mravnej výchovy. Žiakov je potrebné cvičiť v riešení problémových situácií. Riešenie situácií môže mať formu racionálnej analýzy alebo hrania roly. Zaujímavá je aj metóda rozhodovania tzv. self-coaching. Táto metóda má rôzne výhody:

- žiaci sa naučia chápať stanovisko rôznych ľudí,
- hodnotenie vlastností a správania postáv ako aj dôsledkov ich správania ovplyvňuje schopnosť morálneho hodnotenia,
- pomáha im, aby ich kritické situácie nevyviedli z miery a nerozhodovali sa skratovo.

Predpokladom úspešného nácviku riešenia problémov je, aby riešené situácie boli vybrané z každodenného života detí, v opačnom prípade ich nemôžu ani zaujať, ani pomôcť pri praktickom rozhodovaní.

C/ Meditácia: Osobitnú pozornosť si zasluhuje meditácia. Pre internalizáciu mravných zásad ako aj pre emocionálne dozrievanie majú veľký význam za predpokladu, že k nej pristupujeme trpezlivo a bez experimentovania so špeciálnymi technikami, ktoré niekedy prinášajú viac rizík ako úžitku. Meditácia patrí medzi najprirodzenejšie veci na svete: značí jednoducho zastaviť sa, započúvať sa do vnútorného ticha, bez náhlenia sa odovzdať pozorovaniu nejakej pravdy, skutočnosti (Lencz, 1993, s. 25).

R. Roche-Olivar odporúča cvičenie ticha ako prípravu na tvorivú prácu. Takéto zameranie je nesporne užitočné, tým však nie sú blahodarné účinky meditatívneho ticha vyčerpané. Podporuje vnútorné dozrievanie osobnosti, interiorizáciu etických hodnôt, je vhodným naladením na aktivity, ktoré vyžadujú sústredenie, vytvára podmienky na dozrievanie činnosti, ktoré vyvolali hlboké pozitívne emócie.

3 VYUČOVACIE HODINY A AKTIVITY NA HODINÁCH ETICKEJ VÝCHOVY

3.1 Vyučovacia hodina 1

Predmet: Etická výchova

Škola: SOŠ podnikania, Prešov

Ročník: I.

Obsahový štandard:

- **Tematický celok:** Filozofické zovšeobecnenie dosiaľ osvojených etických zásad
- **Téma vyučovacej hodiny:** Mravná hodnota a mravná norma
- **Kľúčové pojmy:** hodnota, norma, mravnosť

Ciele vyučovacej hodiny:

- **Kognitívny:** Spoznať a pomenovať typy hodnotovej orientácie
- **Afektívny:** Zvoliť si poradie cieľových a pomocných hodnôt
- **Psychomotorický:** Zaoberať sa svojimi vlastnými hodnotami

Výkonový štandard: ISCED 3

Druh vyučovacej hodiny: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí

Typ vyučovacej hodiny: priebežná

Forma vyučovacej hodiny: hromadná

Vyučovacie metódy: reflexia, anketa, meditácia

Učebné pomôcky učiteľa: pomocné materiály k danej problematike

Učebné pomôcky žiaka: zošit, písacie potreby

Didaktické zásady:

- zásada uvedomelosti a aktivity
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada emocionálnosti

Medzipredmetové vzťahy: náboženská výchova, občianska náuka, na triednických hodinách

Osnova nového učiva:

- typy hodnotovej orientácie
- základná klasifikácia hodnôt
- poznať svoje vlastné hodnoty

Štruktúra vyučovacej hodiny:

1. Organizačná časť (2 min.)

Pozdrav, zápis do triednej knihy, kontrola prítomných žiakov v triede.

2. Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (1 min.)

Učiteľ oboznámi žiakov s témou vyučovacej hodiny a následne predstaví najdôležitejšie ciele:

- Spoznať a pomenovať typy hodnotovej orientácie
- Zvoliť si poradie cieľových a pomocných hodnôt
- Zaoberať sa svojimi vlastnými hodnotami

3. Prezentácia nového učiva (20 min.)

Reflexia: Žiakom vysvetlíme pojem „hodnota“ a „norma“. Životné hodnoty a normy predstavujú určité vlastnosti javov a vecí, ktoré sú pre človeka žiaduce alebo nežiaduce, dobré alebo zlé majú pre neho pozitívny alebo negatívny význam. Sú to orientačné body, podľa ktorých človek riadi svoje správanie k sebe aj k iným ľuďom. Človek, ktorému nie je jasné, ku ktorým hodnotám smeruje, nevie si dobre organizovať život, odolávať nástrahám, drogám alebo alkoholu, býva pod vplyvom situácií, náhod a ľudí, ktorí mu neprospeievajú. K ujasneniu istých hodnôt som zvolila nasledujúcu anketu.

Anketa: Urobíme anketu na tému, ktoré hodnoty prinášajú trvalú radosť a spokojnosť. Žiakom rozdáme metodický materiál (Príloha č.1) „Typy hodnotovej orientácie“ na ktorom sú typy hodnotovej orientácie podľa známeho sociológa D. Slejška, určených na základe empirického výskumu (Lencz, 1995, s.17). Vedľa týchto hodnôt žiaci udávajú časový údaj – ako dlho trvá spokojnosť a pocit šťastia, ktoré dané hodnoty prinášajú.

Odporúčania a skúsenosti pre prax:

Pri tejto aktivite si učiteľ všíma, ktorá skupina hodnôt je pre žiakov prvoradá. Počas svojej praxe žiaci najviac zdôrazňujú prvú skupinu a najmenej prezentujú 3 skupinu hodnôt.

4. Fixácia nového učiva (17 min.)

Meditácia: „Človek nikdy nemôže súhlasiť s tým, že sa bude plaziť, keď cíti, že môže lietať“.

Helen Kellerová

V tejto časti hodiny sa žiaci budú zamýšľať nad danou skupinou hodnôt a zároveň si budú uvedomovať, ktoré z nich vo svojom živote uprednostňujú a porovnávať ich s hodnotami svojich spolužiakov. Žiakom rozdáme metodický materiál (Príloha č. 2) „Hodnoty a ja“. Pozorne si prečítajú zoznam cieľových hodnôt, označia poradie číslicami 1-18 podľa dôležitosti. Pracujú pomaly a uvážlivo. Počas práce môžu poradie meniť, kým dospejú ku konečnému pocitu a pravdivému výsledku ich pociťovania.

Potom prejdú na zoznam pomocných hodnôt, ktoré predstavujú žiadané vlastnosti, ktoré majú viesť k dosiahnutiu cieľových hodnôt. Žiakom zdôrazníme, aby poradie hodnôt označovali podľa toho, ako to skutočne cítia, nie podľa toho, čo si myslíme, že si cení spoločnosť, alebo iní ľudia. Svoje poradie porovnávajú so spolužiakmi, spolužiačkou. Zamýšľame sa nad svojimi hodnotami a zároveň si urobia predstavu o hodnotách, ktorým dávajú prednosť ostatní spolužiaci.

Odporúčania pre pedagogickú prax na hodinách etickej výchovy:

Pri tejto aktivite môžeme porovnávať hodnoty celej triedy, určovať pri jednotlivých hodnotách poradie. Týmto spôsobom si môžeme urobiť „výskumnú“ prácu, v ktorej

môžeme skúmať hodnotové orientácie väčšej skupiny ľudí. Túto aktivitu odporúčam aj pre triednych učiteľov, čím získajú isté vedomosti o svojej triede. Aj ja ako triedna učiteľka som túto aktivitu so žiakmi urobila.

5. Zhrnutie učiva (2 min.)

Zhrnutie učiva vychádza najmä zo základných pojmov, ktoré tvorili obsah hodiny, ako sú pojmy hodnota, norma, mravnosť.

6. Zadanie a vysvetlenie domácej úlohy (2 min.)

Odporúčam túto domácu úlohu k danej téme:

Nakresliť svoj „Strom hodnôt“. Hodnoty zoradíme podľa dôležitosti. Najdôležitejšie umiestnime v koreňoch, menej dôležité na kmeni, najmenej dôležité na konároch koruny stromu. Negatívne hodnoty zdôrazníme ako padajúce listy, uschnuté konáre. Na nasledujúcej hodine porovnávame jednotlivé domáce úlohy. „Strom hodnôt“ je nakreslený na osobitnom papieri, formát A4. Samozrejme môžeme k tomu použiť aj farebné pastelky.

7. Zhodnotenie vyučovacej hodiny a jej záver (1 min).

Učiteľ zhodnotí aktivitu žiakov, ich prístup k danej problematike a naplnenie prípadne nenaplnenie stanovených cieľov. Upozorní na domácu úlohu a zdôrazní, aby nad danou domácou úlohou venovali dostatok času a zamysleli sa nad skutočnými hodnotami vo svojom živote.

Komentár k riešeniu, odporúčania, skúsenosti pre prax:

Táto vyučovacia hodina je zameraná na zistenie hodnotového rebríčka u žiakov v danej skupine a patrí medzi obľúbené hodiny. Ide o vstupnú hodinu, preto je potrebné zdôrazňovať význam mravnej hodnoty a mravnej normy v živote každého človeka. Aktivity, ktoré sú prezentované v rámci tejto vyučovacej hodiny sú pre žiakov pútavé, so záujmom sa spolupodieľajú pri ich riešení a pre učiteľa sú istým obrazom danej skupiny. Jednotlivé odporúčania som uviedla hneď po danej aktivite.

3.2 Vyučovacia hodina 2

Predmet: Etická výchova

Škola SOŠ podnikania, Prešov

Ročník: I.

Obsahový štandard:

- **Tematický celok:** Filozofické zovšeobecnenie dosiaľ osvojených etických zásad
- **Téma vyučovacej hodiny:** Aplikácia mravných zásad a výchova k prosociálnosti
- **Pojmy:** zásada, prosociálnosť, úsudok, rozhodnutie

Ciele vyučovacej hodiny:

- **Kognitívny:** Vysvetliť si princípy a aplikácie mravných zásad
- **Afektívny:** Podieľať sa pri vyjadrovaní morálneho úsudku

- **Psychomotorický:** Vybudovať v sebe pozitívny prístup k prosociálnemu správaniu

Výkonový štandard: ISCED 3

Druh vyučovacej hodiny: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí

Typ vyučovacej hodiny: priebežná

Forma vyučovacej hodiny: hromadná a skupinová

Vyučovacie metódy: meditácia, test, rozvíjanie morálneho úsudku, hodnotová reflexia

Učebné pomôcky učiteľa: pomocné materiály k danej problematike

Učebné pomôcky žiaka: výkres, zošit, písacie potreby

Didaktické zásady:

- zásada uvedomelosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada individuálneho prístupu
- zásada spolupatričnosti

Medzipredmetové vzťahy: občianska náuka, náboženská výchova, na triednických hodinách, dejepis

Osnova nového učiva:

- zhodnotenie domácej úlohy
- riešenie zložitých situácií
- rozvinúť zmysel hodnoty a prosociálnosti

Štruktúra vyučovacej hodiny:

1. Organizačná časť (2 min.)

Pozdrav, zápis do triednej knihy, kontrola prítomných v triede.

2. Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (1 min.)

Učiteľ oboznámi žiakom s témou vyučovacej hodiny a následne predstaví najdôležitejšie ciele:

- Vysvetliť si princípy a aplikácie mravných zásad
- Podieľať sa pri vyjadrovaní morálneho úsudku
- Vybudovať v sebe pozitívny prístup k prosociálnemu správaniu

3. Motivácia a kontrola domácej úlohy (12 min.)

Meditácia: „Iba morálne a eticky zdravý človek žije v správnom vzťahu k ľuďom“.

Po tejto myšlienke, ktorú vyriekol Ivančič, učiteľ rozvedie krátku diskusiu a usiluje sa vytvoriť príjemnú atmosféru v triede. Potom som vyzvala žiakov k zhodnoteniu domácej úlohy z predchádzajúcej hodiny, kde mali žiaci nakresliť svoj vlastný „Strom hodnôt“. Sledujeme výber jednotlivých hodnôt od dôležitých k menej dôležitým hodnotám.

Odporúčania pre pedagogickú prax:

Jednotlivé hodnoty môže učiteľ zapisovať na tabuľu, čím si urobíme prieskum dôležitých a menej dôležitých hodnôt v danej triede. Zároveň učiteľ sleduje, či sa u daných žiakov trochu nezmenil hodnotový rebríček v porovnaní s predchádzajúcou hodinou. Počas mojej praxe sa mi zopár krát stalo, že hodnotový rebríček bol trochu zmenený u niektorých žiakov a viac uvažovali pri výbere svojich hodnôt.

4. Prezentácia nového učiva (17 min.)

Každodenná skúsenosť ukazuje, že nestačí mať správne zásady, treba ich vedieť v konkrétnych situáciách správne aplikovať, čo nie je vždy jednoduchá záležitosť. Pomáhajú nám v tom svedomie, tréning v riešení zložitých situácií. Vzhľadom k náročnosti tejto témy ponúkam nasledujúce aktivity. Je na danom učiteľovi, ktorú si vyberie.

A/ *test: „Čo si myslíš?“* (Príloha č. 3) – je zameraný na zistenie morálnych postojov a reakcii v danej triede. Po vyhodnotení testu môžeme vybrať 2 výroky, v ktorých žiaci nedokázali sa najviac zhodnúť, čím rozvineme krátku diskusiu.

B/ *rozdvíjanie morálneho úsudku: „Morálne blúdisko“* (Príloha č. 4) – morálne blúdisko opisuje situáciu, v ktorej sa nachádzajú ľudia v tomto svete. Každý človek v rámci svojej slobody a svedomia denne robí morálne rozhodnutia – musí sa rozhodnúť čo je dobré a čo je zlé. V niektorých situáciách nie je vždy jasné, čo je v danej situácii správne a čo nesprávne. Cieľom tejto aktivity je zistiť, do akej miery pôsobí televízia na vytváranie mravných hodnôt a mravných zásad u žiakov. Televízia hrá veľkú úlohu pri formovaní predstáv niektorých ľudí o „dobrom živote“, o tom čo je správne a čo je nesprávne. Aké morálne hodnoty a normy „dobrého života“ televízia v ľuďoch podporuje?

C/ *rozdvíjanie morálneho úsudku: „Diskusia o rozvíjaní mravnosti v škole“* (Príloha č. 5) Toto cvičenie je zamerané na zistenie, či by sa mala v škole vyučovať mravnosť, a ak áno, aká? Kvalita školy by mala byť určovaná podľa mravných hodnôt, ktoré rozvíja. Otázkou zostáva: „Aké mravné hodnoty a normy by škola mala predkladať a podporovať u svojich žiakov?“

Odporúčania a skúsenosti pre pedagogickú prax:

Všetky ponúkané aktivity u žiakov vzbudili zaujímavosť. Je skutočne na danom učiteľovi pre ktorý typ aktivity sa rozhodne a použije pre danu skupinu. Ja som vyskúšala všetky odporúčané aktivity. Každá aktivita je niečím prínosná. Pri prvej aktivite sa žiaci najviac nevedeli zhodnúť pri témach ako sú: potraty, rozvod. Niektorí tvrdili, že je to normálne a každý má právo rozhodovať o tom slobodne. Iní zase tvrdili, že k takýmto veciam je potrebné pristupovať zodpovedne a vnímať ich dôsledky. Naopak najviac sa zhodli pri témach: sexuálne spolužitie pred manželstvom je dnes aktuálne, dať sa tetovať je normálne.. Pri druhej aktivite si žiaci skutočne začínajú uvedomovať vplyv televízie. Žiaľ, mnohí uznali, že sa veľakrát správajú ako ich reálne vzory z obrazovky a ich správanie nemôžeme zhodnotiť ako konformné. Tretia aktivita zameraná na rozvíjaní mravnosti na školách, žiaci zväčša zastávajú názor číslo 2. Odporúčam, ak je to možné, aby učiteľ použil všetky aktivity v rámci iných vyučovacích hodín aj napriek tomu, že ich obsah nie je zhodný s touto témou. Napr. „Morálne blúdisko“ môžeme preberať aj pri tematickom celku: Reálne a zobrazené vzory.

5. Fixácia nového učiva (11 min.)

Hodnotová reflexia: „Čoho si schopný?“ – cieľom tejto aktivity je rozvinúť zmysel hodnoty verejnej a anonymnej prosociálnosti. Žiaci sa snažia zaplniť list papiera A4 „miliómom bodiek“ a krstných mien všetkých ľudí, ktorých poznajú. Predstavte si, že by všetci títo

Ľudia boli vymazaní zo sveta len preto, že si niekto neprial, aby boli nažive. Aké by to bolo nikoho nepoznať?..... Učiteľ kladie nasledujúce otázky.

A/ Čo si myslíš, aký zákerný dokážeš byť? Aký najhorší čin si niekomu vykonal? Napíš o tom na kúsok papiera bez mena a odovzdaj. Učiteľ vloží všetky listy do nejakej nádoby, náhodne ich bude vyberať a následne čítať.

B/ Myslíš si, že si bol schopný niekoho zabiť? Dokázal by si zabiť napríklad desať alebo tisíc ľudí?

C/ Prečítame nasledujúcu správu o súdnom procese s Adolfom Eichmannom, jedným z najbližších Hitlerových spolupracovníkov, ktorý sa podieľal na vražde miliónov židov (Príloha č. 6). Aké posolstvo prináša táto správa o súdnom procese? Súhlasíš s ňou?

D/ Keď sa jeden z členov poroty norimberského súdu s vojnovými zločincami spýtal Eichmanna či sa ho ľudia po vojne nepýtali, čo sa stalo s miliónmi židov, odpovedal: „Sto mŕtvych je katastrofa. Milión mŕtvych je štatistický údaj“. Súhlasíš s tým?

E/ Aký si mal pocit z tohto cvičenia?

Komentár k riešeniu, odporúčania a skúsenosti pre prax:

Táto vyučovacia hodina začínala meditáciou v snahe vytvoriť príjemnú atmosféru v triede. Potom sme vyzvali žiakov k zhodnoteniu domácej úlohy, ktorá bola dôležitá pre zdôraznenie významu pojmu morálna hodnota a norma. V rámci prezentácie nového učiva sú ponúkané aktivity, ktoré sú zhodnotenú po danej aktivite. Počas hodnotovej reflexie „Čoho si schopný?“ najviac žiakov zaujala správa o súdnom procese s Adolfom Eichmannom. Prekvapila ich reakcia a konečná veta z úst Yehiele Dinura. Táto aktivita je istou šokovou terapiou a ako hovoria žiaci, na základe takýchto skúsenosti človek si môže uvedomiť čoho všetkého je schopný! Pri uvažovaní „Aký zákerný dokážeš byť“ žiaci odpovedajú napr: všetkého, ak by mi išlo o život..., záleží to od situácie, ale určite sa budem brániť, ale čestné..., nedokázal by som len tak človeku ublížiť.....čiže reakcie žiakov sú rôzne. A tu je čas pre učiteľa zamyslieť sa nad tým, ako uvažujú žiaci.... Myslite si, že je dôležité venovať sa problematike mravných hodnôt a mravných noriem v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu? Ja si myslím, že v dnešnej dobe je to priam nevyhnutné! Počas mojej praxe som pochopila, že je nevyhnutné rozvíjať a vštepovať zásady mravných hodnôt a mravných noriem. Neda sa to urobiť zo dňa na deň. Ide o dlhodobý proces výchovy v tomto duchu. Uvedomujem si, že vychovávame budúcu generáciu a pevne verím, že nikto z nás nechce, aby to bola generácia, ktorej je všetko ľahostajné, dovolené a hlavne morálne prípustné.

6. Zhrnutie učiva (2 min.)

Zhrnutie učiva vychádza najmä zo základných pojmov, ktoré tvorili obsah hodiny. Učiteľ zhodnotí aktivitu študentov pri riešení problémových situácií. Zároveň ich vyzve k tomu, aby sa zamýšľali nad svojimi životnými situáciami a ich rozhodnutiami, ktoré v živote už vykonal.

3.3 Vyučovacia hodina 3

Predmet: Etická výchova

Škola SOŠ podnikania, Prešov

Ročník: I.

Obsahový štandard:

- **Tematický celok:** Filozofické zovšeobecnenie dosiaľ osvojených etických zásad
- **Téma vyučovacej hodiny:** Rozvíjanie mravného úsudku v rámci svedomia, slobody a spravodlivosti
- **Pojmy:** sloboda, svedomie, spravodlivosť, zodpovednosť

Ciele vyučovacej hodiny:

- **Kognitívny:** Zhodnotiť svoje konanie v rámci svedomia, slobody a spravodlivosti
- **Afektívny:** Dokázať pomocou životných problémov rozvíjať mravný úsudok
- **Psychomotorický:** Upevniť v sebe morálne hodnoty a normy

Výkonový štandard: ISCED 3

Druh vyučovacej hodiny: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí

Typ vyučovacej hodiny: priebežná

Forma vyučovacej hodiny: hromadná

Vyučovacie metódy: hodnotová reflexia, rozvíjanie morálneho úsudku, diskusia

Učebné pomôcky učiteľa: pomocné materiály k danej problematike

Učebné pomôcky žiaka: zošit, písacie potreby

Didaktické zásady:

- zásada samostatnosti
- zásada emocionálnosti
- zásada primeranosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti

Medzipredmetové vzťahy: občianska náuka, náboženská výchova

Osnova nového učiva:

- riešenie konfliktných situácií
- zmýšľať ako zrelý človek

Štruktúra vyučovacej hodiny:**1. Organizačná časť (2 min.)**

Pozdrav, zápis do triednej knihy, kontrola prítomných v triede.

2. Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (1 min.)

Učiteľ oboznámi s témou vyučovacej hodiny a následne predstaví najdôležitejšie ciele:

- Zhodnotiť svoje konanie v rámci svedomia, slobody a spravodlivosti
- Dokázať pomocou životných problémov rozvíjať mravný úsudok
- Upevniť v sebe morálne hodnoty a normy

3. Motivácia žiakov (17 min.)

Reflexia: Prečítame príbeh s otvoreným koncom (Príloha č. 7). Učiteľ si môže zvoliť z 3 druhov príbehov. V bežných prípadoch nám svedomie povie, čo máme robiť. Život však často prináša zložité neprehľadné situácie, v ktorých nevieme, čo máme robiť. Vtedy sa treba zastaviť a zamyslieť sa. Tieto príbehy sa končia zložitou situáciou, ktorú charakterizuje konflikt povinností alebo hodnôt. Umožníme žiakom, aby si ozrejmili situáciu pomocou otázok, potom spoločne hodnotíme situáciu. Žiaci vyjadria svoj názor, čo má hrdina príbehu urobiť v danej situácii, prípadne zvažujú výhody a nevýhody rôznych alternatív riešenia.

Odporúčania pre pedagogickú prax:

Pomocné otázky:

- Aké hodnoty sú v hre?
- Vymenujte rôzne možnosti čo môže hrdina príbehu urobiť?
- Čo sa stane, ak sa rozhodne pre tú alebo onú alternatívu?
- Aké sú následky, ak sa prípad rieši tak alebo onak?
- Sú ešte iné, možno lepšie možnosti riešenia?
- Čo sme sa z hry naučili?

Na dosiahnutie cieľa – zrelého morálneho úsudku nestačí venovať tejto aktivite jednu hodinu. Je žiadúce, aby sa stala trvalou súčasťou nášho repertoáru aktivít, ku ktorej sa opätovne vraciame.

4. Prezentácia a fixácia nového učiva (12 min.)

Rozvíjanie morálneho úsudku: Pomocou aktivity „Zmýšľať ako zrelý človek“ (Príloha č. 8) sa usilujeme žiakov oslobodiť od detského spôsobu mravného hodnotenia. Anketové otázky predložíme žiakom týkajúce sa mravného rozhodovania v niektorých situáciách. Otázky sú zvolené tak, aby sme otestovali typické znaky, ktorými sa morálne zrelý mladý človek alebo dospelý líši od detského spôsobu morálneho uvažovania.

Odporúčania pre pedagogickú prax:

V prípade, ak je viac nesprávnych odpovedí, vyhodnotíme anketu s použitím viacerých informácií:

A/ neposudzovať správnosť skutkov len na základe názorov druhých (rodičov alebo skupiny), ale na základe morálnych zásad, spravodlivosti a prosociálnosti

B/ trvať na mravných zásadách, ale aj na ľudskosti voči previnilcom

C/ byť si vedomý zásadnej dôležitosti úmyslu (zámeru) pri posúdení morálnej kvality skutku.

5. Zhrnutie učiva (10 min.)

Na záver danej problematiky odporúčam si zvoliť z nasledujúcich odporúčaných aktivít:

A/ *hodnotová reflexia:* „Ako sa vyrovnávate so svojimi slabosťami? (Príloha č. 9) – je to aktivita zameraná na zistenie svojej predstavy o vlastnom konaní, správaní voči sebe aj voči iným ľuďom.

B/ *diskusia:* „Čo sa stane, keď urobím niečo zlé?“ (Príloha č. 10) – táto diskusia je zameraná na žiakov, aby premýšľali o situáciách, v ktorých sa možno aj ocitli.

C/ *hodnotová reflexia:* „Ako sa vyrovnávate s porážkou“ (Príloha č. 11) – pomocou tejto aktivity je možné zistenie a spomienka na detstvo, v ktorom ktosi bol silnejší, mocnejší a múdrejší než my. Kto chce vládnuť, musí vedieť slúžiť. Iba tak dokáže budovať v sebe hodnotový rebríček.

Skúsenosti pre prax:

Ponúkané aktivity sú skôr zamerané na odľahčenie danej témy. Žiaci majú radi takýto typ aktivít v rámci, ktorých sa dozvedia aj niečo nové o sebe. Ponúkam žiakom na výber a zväčša sa rozhodnú pre aktivitu „Ako sa vyrovnávate s porážkou“. Takéto aktivity využívam aj pri viacerých tematických celkov. Sú dávané zámerné s cieľom, zistiť, ako uvažujú jednotliví žiaci.

6. Zhodnotenie vyučovacej hodiny a jej záver (3 min.)

Na záver učiteľ povie takúto myšlienku:

„ Najväčšou hodnotou na svete je rozdiel medzi tým, čím sme, a tým, čím sa môžeme stať“.
Je na každom z nás, aby budoval v sebe mravné hodnoty a vštepoval mravné normy. Celý život sa človek rozvíja nielen telesne, ale rozvíja aj mravné hodnoty, postoje a mravný úsudok, čiže svedomie. Urobme život krajším a to tým, že urobíme pre tých druhých, krajším životom.

Komentár k riešeniu, odporúčania, skúsenosti pre prax:

Táto tretia vyučovacia hodina bola zameraná na rozvíjanie mravného úsudku v rámci svedomia, slobody a rozhodnutia. Na začiatku hodiny sme urobili krátku reflexiu prečítaním príbehu s otvoreným koncom. Žiaci majú možnosť reagovať na dané odporúčané otázky. Občas sa mi stalo, že reagovali, akoby daný príbeh bol práve o nich. Je pravda, že odpovede boli rozlične, ale aspoň sme zistili, že máme na daný vzniknutý problém viacero odlišných riešení. Dôležité je si uvedomiť, že konám tak, ako mi hovorí moje svedomie, čiže čo najlepšie. Nie je správne, ak pri riešení uplatňujem nespravodlivosť, pomstu... Pri prezentácii nového učiva žiaci odpovedajú na dané otázky a ich odpovede väčšinou sú správne. V závere vyučovacej hodiny sú ponúkané na odľahčenie psychologické testy, ktoré žiaci majú veľmi radi. Pomocou týchto aktivít majú možnosť niečo nové zistiť o sebe samom. Je pravdou, že vedomosť sama o sebe ešte nerozvíja cnosť, ani nie je zárukou mravného a zmysluplného života, ale usilujme sa postupnými krokmi budovať u žiakov hodnotový rebríček, rozvíjať mravný úsudok a veriť, že v živote sa budú rozhodovať v rámci mravných hodnôt a mravných noriem. Bývalí žiaci, ktorých stretávam, spomínajú na hodiny etickej výchovy ako na hodiny zážitkové, zaujímavé a veľmi poučné. A to je dôležité!

ZÁVER

Hlavnými cieľmi mojej práce na tému „Mrávne hodnoty a mrávne normy na hodinách etickej výchovy“ bolo zhrnúť informácie o mrávnych hodnotách a normách, stanoviť učebné ciele a metodiky vyučovacích hodín. Vytvorenú metodiku overiť vo výučbe v prvom ročníku na SŠ v predmete etická výchova a ponúknuť odporúčania pre pedagogickú prax. Všetky tieto informácie ponúkam v predkladanej overenej pedagogickej skúsenosti.

V súvislosti s mravným utváraním žiakov sa v súčasnosti kladie dôraz na výchovu k hodnotám. Je to vlastné hľadanie odpovedí na krízu hodnotovej orientácie, ktoré spôsobili rýchle premeny modernej a postmodernej spoločnosti.

Ponuka bezbolestných noriem etického života však vedie skôr k „rozladeniu“ hodnotového rebríčka, čo sa prejavuje napr: v odklone od povinností, spolupráce, obety ako kľúčových faktorov ovplyvňujúcich nielen kvalitu medziludských vzťahov, ale aj vnímanie hodnoty človeka i života vôbec. Jedinec, ktorý nemá vytvorenú sústavu svojich životných hodnôt, sa v rôznych situáciach rozhoduje v podstate pod vplyvom náhodných tlakov. Práve proces výchovy umožňuje jednotlivé pravidlá chápať v kontexte daných hodnôt. Hodnoty sa nedajú vnucovať, ale ponúkať.

Preto verím, že ponúknutá OPS bude zdrojom inšpirácie pre mnohých učiteľov a cez ich pôsobenie aj pre študentov a otvorí nové poznania a objavovania svojich morálnych hodnôt a noriem.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. LEE, R. 1980. Vyučovanie hodnôt. Beyond coping some Appaches to Social Education. London: Maryvale Institute. 1993
2. LENCZ, L. 1993. Metódy etickej výchovy. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 1993. ISBN: 80-85185-53-9
3. LENCZ, L a kol.. 1995. Metodický materiál II k predmetu etická výchova. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 1995. ISBN: 80-88796-18-0
4. LENCZ, L. 1997. Etická výchova. 1. vydanie. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 1997. ISBN: 80-8052-010-0
5. LENCZ, L. – KRÍŽOVÁ, O. 1997. Metodický materiál k predmetu Etická výchova. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 1997. ISBN: 80-8052-010-0
6. OLIVAR, R.R. 1992. Etická výchova. Bratislava: OPI Svornosť, 1992. ISBN: 80-7158-001-5
7. PODMANICKÝ, I. 2012. Teória a prax etickej výchovy 1. Trnavská univerzita, Trnava. 2012. ISBN: 978-80-8082-550-8
8. ROZINAJOVÁ, H. 1992. Základy rodinnej výchova. 1.vydanie. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Lúč, Bratislava. 1992. ISBN 80-08-01310-9
9. WILLIAMS, T. 2004. Stavať na pevnom základe. 1. vydanie. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Lúč, Bratislava. 2004. ISBN: 80-7114-465-7
10. ZELINA, M. – UHEREKOVÁ, M. 2000. Ako sa stať sám sebou. 1.vydanie. Vydavateľstvo Poľana, Bratislava. 2000. ISBN: 80-89002-21-8

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Typy hodnotovej orientácie

Príloha 2 Hodnoty a ja

Príloha 3 Čo si myslíš?

Príloha 4 Morálne blúdisko

Príloha 5 Diskusia o rozvíjaní mravnosti v škole

Príloha 6 Súdny proces Adolfa Eichmanna

Príloha 7 Príbehy s otvoreným koncom

Príloha 8 Zmýšľať ako zrelý človek

Príloha 9 Ako sa vyrovnávate so svojimi slabosťami?

Príloha 10 Čo sa stane, keď urobím niečo zlé?

Príloha 11 Ako sa vyrovnávate s porážkou?

Príloha 1 Typy hodnotovej orientácie

1. Orientácia na hodnoty usporiadaného rodinného života.

Prevládajúce hodnoty: rodina a domov, zdravie, byt a vybavenie domácnosti, chaty alebo chalupy, záhrada, pobyt v prírode, cestovanie

2. Hodnotová orientácia na maximálne využitie voľného času v zhode s osobnými záujmami.

Prevládajúce hodnoty: koníčky a záľuby, osobné záujmy, kultúra, rekreácia, odpočinok a zábava

3. Hodnoty principiálne etického konania, opierajúce sa o potreby verejnosti a slobody.

Prevládajúce hodnoty: svedomie, sloboda, pravda, priateľstvo, prinášanie úžitku

4. Orientácia na výkon.

Prevládajúce hodnoty: uspokojivá práca, sebazdokonaľovanie, vzdelávanie, spoločenské postavenie, spoločenské ocenenie, kultúra

5. Hedonistická orientácia.

Prevládajúce hodnoty: jedlo a pitie, sexuálny život, motorizmus a zábava

Cieľové hodnoty

1. pohodlný život (život v dostatku)
2. vzrušujúci život (aktívny život)
3. prospešný život (pocit trvalého prínosu)
4. mierový svet (bez vojen, konfliktov a politického napätia)
5. svet krásy (krása prírody a umenia)
6. rovnosť (bratstvo, rovnaké príležitosti pre všetkých)
7. zabezpečenie rodiny (starostlivosť o milované osoby)
8. sloboda (osobná nezávislosť, slobodná voľba)
9. šťastie (ako bezvýhradná životná spokojnosť)
10. vnútorná harmónia, súlad (bez bolestných vnútorných rozporov)
11. zrelá láska (sexuálne a duševné zblíženie)
12. blaho národa (uspokojenie hospodárskych a kultúrnych potrieb národa)
13. potešenie (život plný radosti a voľna)
14. pocit osobnej istoty (ničím neohrozovaná životná istota)
15. sebaúcta (váženie si seba samého)
16. spoločenské uznanie (úcta, obdiv, moc)
17. skutočné kamarátsvo (dôverné priateľstvá)
18. múdrosť (zrelé chápanie života)

Pomocné hodnoty (nástroje na dosiahnutie cieľov)

1. ctížiadostivý (veľmi usilovný, snažiaci sa o úspech, cieľavedomý)
2. veľkorysý (oslobodený od predsudkov, ušľachtilý)
3. schopný (spôsobilý, výkonný, inteligentný)
4. veselý (bezstarostný, radostný)
5. čistotný (upravený, uhladený, poriadny)
6. odvážny (obhajujúci svoje presvedčenie)
7. zhovievavý (chápaný, ochotný osprevedľovať druhých)
8. prospešný (užitočný, pracujúci pre blaho druhých)
9. čestný (úprimný, pravdovravný)
10. tvorivý (aktívny, smelý, vymýšľajúci)
11. nezávislý (samostatný, slobodný, spoliehajúci sám na seba)
12. intelektuálny (inteligentný, s rýchlym a dobrým prehľadom)
13. rozumný (dôsledný, logický)
14. milujúci (láskyplný, nežný)
15. poslušný (dbá o svoje povinnosti, úctivý)
16. zdvorilý (pozorný, slušný, dobre vychovaný)
17. zodpovedný (spolahlivý, dôveryhodný)
18. schopný sebaovládania (zdržanlivý, disciplinovaný, schopný sebakontroly)

Príloha 3 Čo si myslíš?

Pri každom tvrdení zakrúžkuj **A** – súhlasím, **B** – nesúhlasím alebo **C** – záleží od okolností

- Klamať je vždy nesprávne A B C
- Žiť sexuálne pred manželstvom je normálne A B C
- Ohovárať je nesprávne A B C
- Narukovať do armády je zlé A B C
- Potraty by mali byť legálne A B C
- Človek by mal vždy odpustiť A B C
- Nadávky a sprosté slová sú pohoršujúce A B C
- Človek by si mal stáť za tým, čomu verí A B C
- Pornografia by mala byť zakázaná A B C
- Nadmerné sledovanie televízie mladým ľuďom škodí A B C
- Fajčenie by malo byť trestné A B C
- Zmyslom života je zarábať veľa peňazí A B C
- Deti by mali poslúchať svojich rodičov A B C
- Je správne mať známosť s niekoľkými chlapcami / dievčatami naraz A B C
- Náboženstvo by malo byť návodom, ako sa správa A B C
- Neprekáža, keď známe alebo verejné osobnosti (t.j politici, herci, speváci) majú milostné pletky, pokiaľ to nemá vplyv na ich prácu A B C
- Človek by mal byť vždy verný svojim priateľom A B C
- Pomstiť sa je správne A B C
- Jeť narýchlo pripravené jedlá (hamburgery, hot dogy atď.) neškodí A B C
- Testovanie liekov na zvieratách je normálne A B C
- Byť homosexuálom nie je nič opovrhnutiahodné A B C
- Dať sa tetovať je normálne A B C
- Rozvod je zlý A B C
- Poznávať lásku sa učíme v prvom rade doma A B C
- AIDS je trest A B C

A/ Diskutujte o nasledujúcom liste, ktorý bol určený redakcii The Times po vražde riaditeľa školy Philipa Lawrenca

Vážený pán, pohľad do výkladu ktorejkoľvek videopožičovne odhaľuje rozsiahlu ponuku násilia a zvrátenej „zábavy“. Hlavnými zákazníkmi, zvlášť v zanedbaných centrách veľkomiest, sú nečinní, znudení, mladí ľudia. Dokiaľ nebudú tieto výrobky zakázané a zničené, intenzívny kurz násilného a sadistického správania bude veľmi ľahko dostupný a napodobiteľný.

S pozdravom

Ann Johnsonová, The Times 23. októbra 1996

Otázky na žiakov:

- Ako si vytvárate svoj názor na to, čo je správne a čo je nesprávne, čo je dobré a čo je zlé?
- Aký vplyv má televízia na utváranie vašich názorov?
- Koľko času trávite pri sledovaní televízie?
- Aké programy vás najviac zaujímajú, ktoré filmy vás najviac vzrušujú?

B/ Diskutujte o nasledujúcich skutočnostiach sociologického prieskumu:

- Otcovia strávia priemerne 25 minút za týždeň (3,5 minúty denne) a matky 38 minút za týždeň (5,5 minút denne) v úprimnom rozhovore so svojím dieťaťom, so svojimi deťmi.
- Deti strávia priemerne 21 hodín za týždeň sledovaním televízie.

C/ Zamyslite sa nad mocou televízie a nad miliónmi ľudí, ktorí sú závislí od televíznej obrazovky. Televízia sa stala nielen hmotným svetom, ku ktorému dnes ľudia majú vzťah, ale sa stala taktiež svetom duševným. Milióny sa živia televíznymi predstavami a stotožňujú sa s nimi.

Žiakov vyzveme, aby si vybrali:

Dramatický televízny program

Televízne noviny

Večer s televíznymi reklamami

Žiakom kladieme tieto otázky:

- Aký životný štýl majú kladné postavy v tomto programe?
- Aký životný štýl majú záporné postavy v tomto programe?
- Čo ti hovoria reklamy o „dobrom živote“?
- Ktoré hodnoty sú považované za „dobré“ a ktoré za „zlé“?

Príloha 5 Diskusia o rozvíjaní mravnosti v škole

Predstavte si, že ste členmi vedenia vašej školy. Máte rozhodnúť, aké mravné hodnoty a normy bude vaša škola rozvíjať. Vo vašom výbore existujú tri hlavné názory. Na základe diskusie rozhodnite, ktorý z nich prijmete.

- Rozdeľte sa do troch skupín. Každá skupina príjme za svoj jeden z dole uvedených názorov.
- Vymenujte všetky argumenty v prospech vášho názoru.
- Na základe týchto argumentov si pripravte preslov. Mal by obsahovať jasné vysvetlenie toho, aké mravné hodnoty podporujete a prečo.
- Zvoľte si hovorcu, ktorý bude v diskusii podporovať váš názor.
- Na záver uveďte svoj vlastný názor a zdôvodnite ho.

Názor číslo 1

Náboženstvo učí, aké by sme mali mať mravné hodnoty. Hlavným náboženstvom v našej zemi je kresťanstvo, a preto by sme mali byť oboznámení s kresťanskou morálkou. Boh dal absolútne meradlá, podľa ktorých by sa ľudia mali snažiť žiť. Tieto meradlá sú obsiahnuté v Desatore a Ježišom príklade sebaobetujúcej sa lásky.

Názor číslo 2

Spoločnosť je v dnešnej dobe silne pluralitná – skladá sa z mnohých rozmanitých náboženských a politických skupín, z ktorých každá má iné predstavy o tom, čo je dobré a čo je zlé. Preto nie je možné, aby školy vyučovali, že jeden z týchto systémov mravných hodnôt a noriem je správny alebo zlý. Školy by nemali vyučovať o mravných hodnotách. Mali by len pomáhať študentom, aby si zvolili svoje vlastné hodnoty a normy a boli tolerantní k ostatným. Mravnosť je záležitosť osobnej voľby.

Názor číslo 3

Školy by nemali vyučovať žiadne konkrétne náboženstvo. Náboženstvo by mali vyučovať jednotlivé kresťanské cirkvi. Ak však škola nepovedie a úplne jasne ich nenaučí, čo je správne a čo je zlé, študenti si začnú osvojovať mravné hodnoty a normy, ktoré vidia v okolitej spoločnosti. Táto mravnosť je veľmi materialistická a chamtivá: keď sa študenti budú riadiť príkladom politikov, naučia sa, že klamať je normálne: ak sa budú pozerieť na niektoré populárne osobnosti, naučia sa, že mať a rozvádzať sa je v poriadku. Školy by mali preto zostaviť svoj vlastný zoznam „správnych a nesprávnych“ mravných hodnôt a mravných noriem.

Správa o sudnom procese s Adolfom Eichmanom

V roku 1960 zorganizovali izraelskí tajní agenti odvážny únos jedného z najhorších duchovných otcov holokaustu, Adolfa Eichmana, z jeho úkrytu v Južnej Amerike. Previezli ho do Izraela a tam ho postavili pred súd. Žalobca predvolal ako svedkov mnohých bývalých väzňov v koncentračnom tábore. Jedným z nich bol i malý vychudnutý muž menom Yehiel Dinur, ktorý iba zázrakom unikol smrti v Osvienčime. V deň, keď mal Dinur svedčiť, vstúpil do súdnej siene a uprene sa pozeral na muža v nepriestrelnom sklenenom boxe – na toho muža, ktorý osobne popravil mnoho Židov, ktorý nechal zavraždiť jeho priateľov a osobne dozeral na likvidáciu miliónov ďalších. Keď sa oči týchto mužov stretli – oči obeť a vražedného tyrana, súdna sieň stíchla a naplnila sa napätím konfrontácie. Nikto však nebol pripravený na to, čo nasledovalo. Yehiel Dinur začal kričať, vzlykať a padol na zem. Premohla ho nenávisť...hrozné spomienky... zlo vtelené v Eichmannovej tvári? Nie. Ako neskôr vysvetlil v strhujúcom šesťdesiatminútovom interview, bolo to preto, že Eichmann nebol tým diabolským zosobnením zla, ako Dinur očakával. Bol skôr obyčajným človekom ako každý iný. A v tomto jedinom okamžiku si Dinur uvedomil ohrumujúcu skutočnosť, že hriech a zlo sú súčasťou ľudskej povahy. „Bál som sa sám seba“, povedal Dinur. „Videl som, žeby som bol schopný konať presne tak, ako toho bol schopný on“. Dinurov pozoruhodný výrok donútil Mikea Wallace obrátiť sa na kameru a položiť divákovi tú najbolestivejšiu otázku zo všetkých: „Ako je to možné, že v človeku je schopnosť konať tak, ako Eichmann? Bola to obluda? Šialenec? Alebo bol ešte niečím desivejším, bol normálny?“

Na záver predniesol Yehiele Dinur vetu, ktorá šokovala najviac: „Eichmann je v každom z nás.“

List číslo 1

Fero a Miloš bývajú spolu v jednej izbe v internáte. Už od začiatku sa medzi týmito chlapcami prejavili nesympatie. Fero si celý deň a aj skoro ráno púšťa nahlas rádio, hoci vie, že Miloša to ruší jednak pri štúdiu, jednak ho ráno rádio skoro budí. Keď ho na to Miloš upozorňoval, Fero ho odbil slovami: „Sme tu len dvaja a každý si môže robiť čo chce. Keď sa nepači, choď sa zašit' na WC. Ja sa tu nenechám obmedzovať od nejakého bifľoša“. Obaja chlapci si robia schválnosti, navzájom sa ignorujú, majú k sebe zlý vzťah a medzi ostatnými kamarátmi sa navzájom osočujú a ohovárajú.

List číslo 2

Peter, žiak druhého ročníka sa na diskotéke zoznámil s Máriou. Mária sa mu páčila, a preto jej navrhol, aby sa stretli i na druhý deň. Neskoršie sa stretávali čoraz častejšie a zalúbili sa do seba. Petrovi, doteraz dobrému žiakovi, sa zrazu veľmi zhoršil školský prospech, pretože viac času venoval Márii ako učeniu. Rodičia mu začali zakazovať stretávanie s Máriou, nepekne sa o nej vyjadrovali, akoby ona bola na vine, že Petrov prospech sa zhoršil. Od tej chvíle dochádzalo medzi synom a rodičmi k ustavičným nezhodám. Rodičia mu prestali dávať vreckové a raz pri hádke medzi Petrom a otcom došlo k tomu, že Peter utržil od otca facky. Peter odmietal plniť domáce povinnosti, domov sa vracal neskoro večer, správal sa k rodičom arogantne a ignorantsky.

List číslo 3

Veronika nastúpila ako žiačka prvého ročníka do internátu, 120 km od domova. Pochádza z malej dediny a internát je vo veľkom meste. Veronika ustavične plače, že si nevie na internát zvyknúť a že tu nemôže byť spokojná. Neustále sa sťažuje, že sa necíti dobre, že tu nikoho nepozná, chcela by sa vyučiť v inom odbore, ktorý by jej umožňoval denný návrat domov. Dievčatá v izbe mali spočiatku v záujme sa s ňou zblížiť, ale ustavične ponosovanie a plač ich od toho odradili. Teraz sa Veronike vyhýbajú, chodievajú všade bez nej, nevšímajú si ju a hovoria jej „ufňukaná“. Vychovávateľky si myslia, že Veronika svoje problémy preháňa a zbytočne nadsadzuje. Veronika sa cíti nešťastná, nemá záujem o školu, ani o ľudí okolo seba.

Príloha 8 Zmýšľať ako zrelý človek

Anketové otázky:

1. V triede ukradli pani učiteľke 500 eur. Pani učiteľka je slobodná a nemusí živiť deti, ale 500 eur je aj pre ňu slušná suma. Jano sa náhodou dozvie, že zlodejom bol Milan. Učiteľka požiada študentov, aby pomohli nájsť páchatel'a.

Ako má reagovať Jano a prečo?

a/ Má povedať meno páchatel'a, lebo si to pani učiteľka priala.

b/ Nemá prezradiť Milana, lebo je to zrada na spolužiakovi.

c/ Má povedať meno páchatel'a, lebo je to krivda bez ohľadu na to, kto a komu to urobil.

2. Matka na ihrisku dá malému Stankovi chlieb s maslom. Stanko s chlebom pobieha. Matka ho upozorní, aby si sadol a tak jedol, ale Stanko si nedá povedať, pobieha ďalej, ba vylezie na húpačku. Chlieb mu padne do piesku namastenou stranou. Má ho matka potrestať tým, že mu nedá druhý chlieb?

a/ Áno

b/ Nie

3. Pri školskej slávnosti žiaci pripravujú pohostenie a nosia taniere do sály. Mišo sa predvádza, balansuje s taniermi ako skúsený čašník, až mu nakoniec vypadnú z ruky a sedem tanierov sa rozbije. Zdá sa, že je to nešťastný deň, pretože o niekoľko minút sa Tomáš poháda s kuchárkou, v zlosti chytí pohár, ktorý práve utiera a praští ním o zem. Pohár sa, samozrejme, rozbije.

Ktorý skutok je horší, ktorý si zaslúži väčšie odsúdenie?

a/ Rozbiť 7 tanierov z neopatrnosti.

b/ Rozbiť jeden pohár zámerne.

Kľúč: správne odpovede: 1c, 2b, 3b.

Príloha 9 Ako sa vyrovnávate so svojim slabosťami?

Odpovede: neplatí = 1 bod, platí čiastočne = 2 body, väčšinou platí = 3 body, určite platí = 4 body

TYP A		TYP B		TYP C	
Otázka	Body	Otázka	Body	Otázka	Body
2		1		3	
4		5		6	
7		8		9	
10		11		12	
13		15		14	
16		17		18	
19		20		21	
Súčet:		Súčet:		Súčet:	

Otázky

1. Ak niekedy ťahám za kratší koniec, túžim po odplate.
2. Blamáže, ktoré sa stali kedysi dávno, sa ma dotýkajú tak, akoby sa boli stali včera.
3. Verejne sa priznávam k svojim slabostiam.
4. Keď sa cítim bezmocný (á), chytá sa ma zlosť.
5. Neustále si potrebujem dokazovať, že som lepší (ia) ako ostatní.
6. Keď som na dne, utešujem sa tým, že odteraz to už môže byť len lepšie.
7. Keď je niekto ku mne nespravodlivý, prajem mu všetko najhoršie.
8. Keď sa niečo nevydarí, mám sklon pripisovať zodpovednosť iným.
9. Ťažko mi padne uznať, že existujú také oblasti, v ktorých sú iní lepší než ja.
10. Nepoznám nič horšieho, ako sa pred inými zosmiešniť.
11. Často snívam o tom, že triumfujem nad ostatnými.

12. V živote človek nemôže byť vždy len hore.
13. Súpereniu sa vyhýbam.
14. Nerobí mi ťažkosti plniť príkazy iných.
15. Keď niečo nemôžem získať, znevažujem to.
16. Životné skúsenosti ma naučili nedôverovať ľuďom.
17. Vymýšľam si výhovorky pre svoje slabosti.
18. Kto chce šéfovať, musí vedieť aj slúžiť.
19. Zriedka sa zoznamujem s novými ľuďmi.
20. Väčšina mojich priateľov nedosahuje moju úroveň.
21. Ak sa niekto odo mňa odvracia, akceptujem to, hoci ma to bolí.

Vyhodnotenie:

Typ A: Vyhýbavý

Žiaľ, patríte k tým, ktorí sa ťažko vyrovnávajú s bežnými ľudskými slabosťami a nedostatkami. Ešte vždy sa vám nepodarilo stráviť dokonca ani situácie, ktoré sa vám stali dávno v minulosti. Čoraz viac sa odťahujete od ľudí, len aby ste zakryli svoje slabé stránky. Ale pamätajte: Ak už vôbec nič neriskujete ste v každom prípade ten (tá) slabší (ia)! Možno, že od seba očakávate priveľa, a v skutočnosti to nedokážete splniť. Alebo ste možno príliš vzťahovačný (á) a samolúby (a) na to, aby ste svoje slabosti ukrývali. Život by bol aj pre vás ľahší, keby ste mali trochu väčší zmysel pre skutočnosť.

Typ B: Nekritický

Aj keď si to nechcete priznať: sotva existuje niečo, čo by vašou vnútornou rovnováhou mohlo väčšmi otriasť ako vaše prípadné slabosti. Keď sa stane, že neuspiete hoci aj v nejakej bezvýznamnej veci, tak dlho pátrate po príčinách, až kým nezískate presvedčenie: vinný je ktosi iný! Máte sklon neustále sa porovnávať s inými. Akési vnútorné nutkanie vás podnecuje k tomu, aby ste neustále, vždy znova a znova potvrdzovali, že vy ste ten (tá) lepší (ia). Keďže ale všetkých ľudí prevyšovať nemôžete, hrozí nebezpečenie, že určité skutočnosti – tie, v ktorých ste horší (ia) než ostatní – jednoducho neuvidíte. Pomohlo by vám trochu viac sebakritickosti.

Typ C: Tolerantný

Vôbec vám nerobí problém uznať, že ľudská nedokonalosť patrí k životu. Netrápi vás dokonca ani to, ak vás iní upozornia na nejakú slabosť. Viete, že človek si musí svoje nedostatky uvedomovať, aby ich mohol prekonávať. Vaše slabiny sa tak stávajú motorom vášho rozvoja. Poznanie, že nedokonalosť a rast nerozlučne spolu súvisia, prispelo k vašej vyrovnanosti a múdrosti. Tak ako múdro sa staviate k vlastným slabostiam, takisto opatrne a s porozumením zaobchádzate s chybami iných. Odmenou za vašu tolerantnosť je priaznivý ohlas vášho okolia.

Príloha 10 Čo sa stane, keď urobím niečo zlé?

Otázky na diskusiu:

Keď urobím niečo zlé.....

- nemusí sa nič stať.
- ublížim alebo uškodím niekomu inému.
- ublížim sebe, ale následky sa môžu prejaviť oveľa neskôr.
- zraním sa.
- dám zlý príklad, ktorý môže niekto nasledovať (čím vyššie postavenie, tým väčší vplyv).
- opakované zlé správanie sa pomaly stáva návykom, dôsledkom je postupná deformácia charakteru.
- cítim pocit viny.
- chybu obhajujem.
- vinu zvaľujem na druhých.
- chcem dať veci čo najskôr do poriadku i za cenu trestu.
- túžim po odpustení.

Príloha 11 Ako sa vyrovnáte s porážkou?

Odpovede: neplatí = 1 bod, platí čiastočne = 2 body, väčšinou platí = 3 body, určite platí = 4 body

TYP A		TYP B		TYP C	
Otázka	Body	Otázka	Body	Otázka	Body
1		2		3	
4		5		6	
7		8		9	
10		12		11	
13		14		15	
16		17		18	
19		20		21	
Súčet:		Súčet:		Súčet:	

Otázky:

1. Strach, že niečo urobím zle, ochromuje moje tvorivé schopnosti.
2. Hľadám možnosti porovnávať sa s inými, aby som vedel (a), na čom som.
3. Venujem sa len takým koníčkom, ktoré dobre ovládam.
4. Vôbec nemá zmysel odporovať osudu.
5. Neúspech ma povzbudzuje ku zvýšenému úsiliu.
6. V športe alebo v hre mi ide najmä o to, aby som bol (a) najlepší (ia).
7. Keď nejakú úlohu hneď nepochopím, mám sklón strácať hlavu.
8. Netajím sa tým, že po porážke sa cítim sklamaný (á).
9. Chyby hľadám zväčša u iných.
10. Úplný výkon podávam len mimo konkurencie.
11. Pri hádke musím mať vždy posledné slovo.
12. Víťazstvá a porážky sú u mňa v rovnováhe.
13. Keď sa mi niekto pri práci prizera, správam sa strnulo.

14. Ak prehrám v čestnom boji, zablahoželám víťazovi.
15. Ak svojho soka neviem poraziť, spolčím sa s ním.
16. Nepadne mi zaťažko uznať prevahu iného.
17. Ak som raz zlyhal (a), to vôbec neznamená, že som neschopný (á).
18. Ak sa mi niečo nepodarí, hneď si pre svoje zlyhanie nájdem vhodné vysvetlenie.
19. Často sa cítim slabý (á) a neviem prečo.
20. Keď prežívam víťazstvo, uvedomujem si, že onedlho to môže byť zasa inak.
21. Keď hrám, neviem prestať, kým nevyhrám.

Vyhodnotenie:

Typ A: Maloverný

Strach z porážky spôsobil, že máte, žiaľ, veľmi jednostranný, pesimistický pohľad na svet. V mnohom ohľade sa správate tak, akoby ste boli rodený (á) smoliar (ka). Pravdepodobne vás blízke osoby už od skorého detstva zastrášovali. Tieto včasné porážky a sklamanie neostali u vás bez následkov: dnes sa ľakáte konkurencie iných. Zo strachu z neúspechu nechávate mnoho príležitostí nevyužitých. Aby ste sa vyhli porážke, dali ste sa v živote na ústup. Škoda! Tým, že nemáte odvahu niečo podniknúť, vyhnete sa síce prehre, ale aj tak stojíte na poli porazených.

Typ B: Suverén

Takých, ako ste vy, prehry určite nepoložia. Ste presvedčený (á), že život je neustály kolobeh: kto je dnes na stupni víťazov, môže zajtra ocitnúť sa na dne. V prípade víťazstva vás tento vyhranený postoj chráni pred neprimeraným sebahodnotením a v prípade prehry pred zničujúcou sebakritikou. Potrebujete konkurenciu iných, aby ste naplno rozvinuli svoj tvorivý potenciál. Z porážok čerpáte poučenie, že určitých chýb sa už viac nesmiete dopustiť. Veľmi dobre viete, že víťazstvo nemá nikto natrvalo vyhradené, preto vám nepadne ťažko akceptovať iných, aj keď sú v niečom lepší než vy.

Typ C: Zakomplexovaný

Vaše utajené velikášske túžby neprispievajú k tomu, aby ste sa v živote vedeli vyrovnávať s porážkami. Aj keď očividne prehrávate, vymýšľate si výhovorky a nahovárate si, že ste predsa len vyhrali. Ľudia, ktorí nevedia prehrávať, podvedome často trpia komplexmi menejcennosti. To máva za následok, že v živote neustále hľadajú potvrdenie svojej prevahy. Aj vy ste zrejme pod veľkým tlakom, pretože si neustále potrebujete dokazovať, že ste ten (tá) lepší (ia). Svoju energiu by ste nemali márníť na utajenú rivalitu a mocenské boje, radšej by ste ju mali investovať do upevnenia vlastnej osobnosti.

